گفتـــــووگۆی شەهلا دانفەر لەگەڵ حەمید تەقوایی سەبارەت بە شۆڕش و چەپ

وەرگێڕانی بە کوردی:کاوە عومەر
گفتووگۆ لەگەڵ کەناڵ جەدید لە بەرنامەی ڕێکخەر

شەهلا دانشفەر: چوار مانگ بەسەر شۆڕشی ژن، ژیان، ئازادی، شۆڕش لە دژی حکومەتێکی دژە ژن، دژە ژیان و دژە مرۆڤدا تێدەپەڕێت و خەڵک بەڕاستی دەیانەوێت بە لەناوبردنی ئەم ڕژێمە بەها ئینسانی و یەکسانیخواز و مۆدێرنەکان بهێننە پێشەوە. ئەمە شۆڕشێکە دژ بە هەڵاواردن و نایەکسانی و دژی خورافاتە ئایینییەکان و بۆ ئەوەی ژیانێکی ئینسانیان هەبێت و ئەمانەش هەمووی ئامانجی سۆسیالیستین و هەر بۆیەش هەمیشە جەختمان لەسەر ئەوە کردووەتەوە کە تەوەر و ناوەڕۆکی سیاسی ئەم شۆڕشە، کە دروشمی یەکگرتووی ژن ژیان ئازادی، چەپگەرا و ڕادیکاڵ و مرۆڤدۆستانەیە. شۆڕشێک کە ڕەنگدانەوەی لە جیهاندا بێ وێنەیە و زۆرترین هاودەنگیی نێودەوڵەتی لەگەڵ خۆیدا هێناوە. شۆڕشێکی لەم شێوەیە بە شێوەیەکی سروشتی ئاماژەیە بە بوونی جەمسەرێکی چەپ لە کۆمەڵگادا، یەکەم پرسیارم بۆ تۆ حەمید تەقوایی ئەوەیە کە ئەم هێزە چەپە زەبەلاحە لە کۆمەڵگادا لە ڕووی پێکهاتە و ئیرادەی ڕێکخراوەیی چ پێگەیەکی هەبوو؟
حەمید تەقوایی: دەبینیت ڕاستە شۆڕش بە مردنی شۆککەری مەهسا ئەمینی دەستی پێکرد، بەڵام هەورە بروسکەی ئاسمانی بێ هەور نەبوو. هەندێک زەمینەی هەبوو، هەلومەرجێک هەبوو کە بووە هۆی ئەم شۆڕشە. ئەو هەلومەرجەی پێشتر بووە هۆی ڕاپەڕینەکانی ساڵانی ١٣٩٦ و ١٣٩٨. کاتێک ئەو مەرجانە لەبەرچاو دەگریت، بۆت دەردەکەوێت کە چەپ، بە مانا ڕێکخراوەکەی، ڕۆڵێکی یەکلاکەرەوەی هەبووە لە بناغەی ئەم شۆڕشەدا، و بێ هۆش نییە کە ئەم شۆڕشە بە دروشمی ژن ژیان ئازادی. هاتەدەرەوە لەم ڕاپەڕینەدا هیچ نیشانەیەکی دروشم و سیاسەت و سیستەمی بەها و پیرۆزی و ئامانجی ئۆپۆزیسیۆنی ڕاست نییە، بەڵکو بە تەواوی نوێنەرایەتی چەپ دەکات.
لە ڕووی ڕێکخستن و پێکهاتەوە، پرسیارت کرد، دەتوانرێت لە دوو ئاستدا وەڵام بدرێتەوە. لەسەر ئاستی حیزبی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری حیزبێکی چەپی ڕادیکاڵە کە هەمیشە ئاڵای شۆڕشی هەڵگرتووە و تەنانەت ساڵانێکە بە هەمان نازناوی شۆڕشی ژنانە دامەزراوە و

هەڵمەتی شۆڕشی ژنانیش لە ژێر بوارەکانی تردا ئەنجامدراوە و چالاکی کراوە، کە ئەمە کاتمان نییە لێرە بچینە ناوەوە. هەرچەنێک بێت، لە ڕوانگەی حزبایەتییەوە، حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئەمڕۆ سەنتەر و میحوەری چەپی حزبییە لە کۆمەڵگەدا. ڕێکخراوە چەپەکانی تریش چالاکن. بەڵام کاتێک سەیری ئۆپۆزسیۆنی ڕاست دەکەیت، دەبینیت هیچ حزبێک لە کاردا نییە. ئەگەر هەبێت، پەیوەندی بەوەوە نییە. گریمان حزبێکی دەستووری هەیە کاندیدەکەی بۆ شانشینی کشاوەتەوە و دیار نییە چی دەوێت.
دەمەوێت بڵێم لەڕووی حزب و ڕێکخراوە سیاسییەکانەوە چەپێک هەیە کە ڕێکخراو و چالاکە، مەبەستم تەنها حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری نییە، حزب و ڕێکخراوە چەپەکانی تریش بوونیان هەیە و چالاکن.
بەڵام ڕەنگە گرنگتر بوونی چەپ لە ڕوانگەی کۆمەڵایەتییەوە بێت. چەپ لە ناو کۆمەڵگادا، لە دژی خەباتی کرێکاریدا، لە دژی ناڕەزایەتی و مانگرتنەکاندا کە لە مێژووی دەیان ساڵەی ئێراندا ژمارەی پێوانەیی تۆمار کردووە، ئامادەیی چالاکانەی هەیە. بزووتنەوەی کرێکاری هەرگیز ئەوەندە چالاک نەبووە و چالاکیش بەبێ ڕێکخستن مومکین نییە. کەسایەتی و دامەزراوە و کۆمیتەکان و شوراکان لە بزووتنەوەی کرێکاریدا چالاکن کە نموونەی زۆری هەیە. هەروەها گریمان لە بزووتنەوەی ژناندا، بزووتنەوەی دژی سزای لەسێدارەدان، بزووتنەوەی مامۆستایان، بزووتنەوەی خانەنشینان، بزووتنەوەی بەرگریکردن لە ژینگە، بزووتنەوەی بەرگریکردن لە مافی منداڵان، لە هەموو ئەم حاڵەتانەدا کەسایەتی ناسراو هەن، دامەزراوە هەیە، ڕێکخراو هەیە کە لە بنەڕەتدا چەپ و ڕادیکالن. بەم مانایە کۆمەڵگا سەرمایەیەکی سیاسی خەباتکارانەی هەیە، خۆی دیاری کردووە و خۆی پێکهێناوە و بەم مانایەش کۆمەڵگەی ئێرانی تەواو جیاوازە لە سەردەمی خنکاندنی ئاریامیهری. لە تەواوی ئەم ٤٠ وئەوەندە ساڵەدا، هێزە چەپەکان، چەپی کۆمەڵایەتی بەو مانایەی کە من ڕوونم کردەوە، لە خەبات و بزووتنەوەکانی دژ بە کۆماری ئیسلامیدا چالاک بوون. لە یەکەم ڕاپەڕینی ژنان لە دژی حیجابەوە تا ئەمڕۆ کە کۆمەڵگا بەرزبوەتەوە، چەپ لە خەباتەکاندا چالاک بووە، لە پێشەوە بووە، ڕێکخستووە و سیاسەت و دروشمی ڕیشەیی بڵاوکردووەتەوە. لە ڕاستیدا چەپ چ لەسەر ئاستی حزب و چ لەسەر ئاستی کۆمەڵایەتی و مەیدانی بە شێوەیەکی ڕێکخستن و ڕێکخراوە بە سیاسەت و دروشمی ڕادیکاڵ و بە ڕەخنەیەکی ڕیشەیی لە دۆخەکە لە مەیدانەکەدا بووە و شۆڕشی ئێستاش سەریهەڵداوە وهەمایەکی زۆر ڕوونی پێشکەوتن.و سەرکەوتنی ئەم چەپە کۆمەڵایەتی و ڕێکخراوەیە.
شەهلا دانشفەر: ئێوە بە باشی باستان لە دوو ئاستی بابەتەکە

کردووە، یەکێکیان لەسەر ئاستی حیزب و بوونی حیزب، ئەوی دیکەیان لەسەر ئاستی کۆمەڵایەتی، بۆیە با سەرەتا چەپ لەسەر ئاستی کۆمەڵایەتی وەک بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی باس بکەین. چۆن یەکگرتوویی زیاتر بدەین بەم جەمسەرە چەپە، بەم چەپە کۆمەڵایەتییە، چۆن زیاتر بەرچاوتر بکەین. ڕۆڵی حیزب لەم کارەدا چییە؟

حەمید تەقوایی: ئەم چەپە کۆمەڵایەتییە دەبێ لە خودی ئەم شۆڕشەدا ڕۆڵێکی دیار و کارا بگێڕێت، هەروەک چۆن لە بناغەی ئەم شۆڕشەدا ڕۆڵی هەبوو. بەڕای من هێشتا ڕێگایەکی دوور و درێژمان ماوە بۆ ئەمەی دووهەمیان، دەبینیت شۆڕشی ئێستا لە شێوەی تەقینەوە دەستی پێکرد. بەڕای من سەرەتای هەموو شۆڕشێک هەر وەک خۆیەتی. لەم ڕوانگەیەوە شۆڕشی ژن ژیان ئازادی بەدەر نییە. هەموو شۆڕشەکان بە شێوەیەکی چاوەڕواننەکراو و تەقینەوە دەست پێدەکەن و زۆرێک لە هێز و کەسایەتی و کەسایەتییە ناودارەکان و ئەوانەی پێشتر تەنانەت لە سیاسەتیشدا نەبوون، دێنە مەیدان و ڕۆڵیان هەیە و ئەمەش شتێکی ئەرێنییە. ئەمە دەستکەوتی ئەو شۆڕشەیە کە ئێستا هونەرمەندان، وەرزشوانان، نووسەران، ئەو کەسایەتیانەی کە لە سیاسەتدا نایبینن، ئێستا هەڵوێستیان وەردەگرن، دژی حکومەت دەوەستنەوە و بۆچوونی خۆیان دەردەبڕن. شۆڕش هێزی نوێی چالاک کردووە و ئەمەش دەستکەوتێکە. لە لایەکی تریشەوە هێزەکانی ئۆپۆزسیۆن کە تا ئێستا هیچ پەیوەندییەکیان بە ڕووخاندنەوە نەبووە، باسی ڕوخاندنیان نەدەکرد، ئێستا هەموویان کڵاوەکانیان بۆ شۆڕش دادەکەن. باشە ئەمانە لە سایەی شەقام و هەمان بزووتنەوەی تەقینەوەی کە وتم سەرەتای هەموو شۆڕشێکە و ئەمەش پێشکەوتنە. بەڵام شۆڕش بەردەوامە و دوای ئەم کەپە سەرەتاییە، هەموو هێزێک دەست دەکات بە کۆکردنەوەی هێز؛ دەست دەکات بە ڕێکخستن، دەست دەکات بە کاریگەری ڕێکخراو. چەپی کۆمەڵایەتی کە وتم ڕۆڵێکی یەکلاکەرەوەی هەبوو لە بناغەی شۆڕشەدا، پێویستە خۆی وەک بەشێک لەم شۆڕشە بەردەوامە ببینێت و خۆی ڕێکبخات بۆ وەڵامدانەوەی پێداویستییەکانی ئەم شۆڕشە. وە ڕێکخستن لە دەوری هێڵ و سیاسەتێکی دیاریکراو مانای هەیە.

با چەند نموونەیەک بهێنمەوە: گریمان ئەمڕۆ چەپەکان دەڵێن ئەمە حکومەتی سەروخەڵکیمان ناوێت سیاسەتی چەپی حزبی، حزبی ئەمە و بە گشتی ستراتیژی چەپ ئەوەیە کە دەیانەوێت ئەوخەڵکەی کە بەشۆڕشەوە پەیوەست بوون و لە بنەوە لەسەر ئاستی مەیدانیدا، بە خۆیان خەبات دەکەن،خۆیان ڕێکبخەن نەک تەنها وەک هێزی چالاک لە دڵی شۆڕشدا بەڵکو لە هەر دەوڵەتیکی ئاغای لەسەرەوە ودەوڵەتی سەروخەڵکی بدەن

و حکومەتی داهاتووی شورایی پێکبهێنن.

باشە ئەم گوتارە، ئەم هێڵە پێویستە لەسەر ئاستی شەقام نوێنەرایەتی بکرێت، لەسەر ئاستی مانگرتنی کرێکاری، خۆپیشاندان، گردبوونەوە، لەدوان کە دەدرێت و خۆشبەختانە ئەم جۆرە لەدوانانە ئەمڕۆ دەستیان بە بڵاوکردنەوە کردووە. وە پێویستە فراوانتر و قووڵتر بێت. هەڵسووڕاوان و کەسایەتییە ناسراوەکانی ئەو ناڕەزایەتییە کۆمەڵایەتیانەی کە وتم ماوەیەکی زۆرە لە کۆمەڵگادا چالاکن، لەو لەدوانانەی دەیدەن، لەو بانگەوازانەی دەیدەن، لەو داواکاری و واژۆیانەی کە کۆیان دەکەنەوە، ئەو بیرۆکەیەی کە ئەمە دەوڵەتی سەرو خەڵکیمان ناوێت پێویستە هەر ئێستا بەڕێ بخرێت.

نموونەیەکی دیکە ئەوەیە کە کۆماری ئیسلامی لە دەرەوە بڕوخێنرێت، واتە لە ئاستی جیهانیدا ڕەت بکرێتەوە، گۆشەگیر بکرێت و بایکۆت بکرێت. ئەم حکومەتە نابێ لەسەر ئاستی جیهانی لە لایەن حکومەت و مەجلیسی نێودەوڵەتی و نەتەوە یەکگرتووەکانەوە وەک حکومەتی ئێران بناسرێت. ئەم گوتارە لەخوارەوە بەرز بکرێتەوە و لە دروشم و لەدوان و بانگەوازی مەیدانیدا خۆی نیشان بدات. ئەمەش خاڵێکی ترە.

زۆر خاڵی تریش هەن کە ناچمە ناویەوە. بەشێوەیەکی گشتی پێویستە جەخت لەوە بکرێتەوە کە ئەم کۆمەڵگایە کە ڕاوەستاوە و مشتێک لە ئاسمان دەدات و بەرزترین و پێشکەوتنخوازترین داواکاری و ئامانجەکانی لە دژی ئەم حکومەتە بەرزکردۆتەوە، دەبێت لە ڕووی ناوەڕۆکەوە زیاتر پێشبکەوێت و لە ئەنجامدا، لە ڕووی ئیرادەی ڕێکخراوەییەوە . یەکگرتوویی بە خۆی بدات و خۆی لە قاڵب بدات. هێڵ و ناوەڕۆک و پلاتفۆرمی سیاسی ڕێکخراوەکان بەتەواوی یەکلاکەرەوە یە. کاتێک گریمانە دەکەیت کە یەکڕیزی ڕیزەکانی شۆڕش یان گرنگی هاوسەنگی و هاوڕێیەتی باس دەکەیت، ئەمە تەنها لە دەوری هێڵ و سیاسەتی ڕادیکاڵ و ئینسانی مومکینە. ئەم سیاسەت و هێڵە لە لایەن چەپی حزبی، واتە حزبی ئێمەوە پێشنیار کراوە.

ئەگەر لەم گۆشەنیگایەوە تەماشای بکەیت، گفتوگۆیەک لە نێوان چەپی کۆمەڵایەتی و چالاکانی مەیدانی و چەپی حزبی هەیە. سیاسەتەکانی حزبمان لە بایکۆتی جیهانی حکومەتەوە دەست پێدەکات تا دەگاتە ڕەخنە و ڕووبەڕووبوونەوەی هەر جۆرە حکومەتێک کە لە گەل باڵاتر بێت، تا دەگاتە کردنەوەی مانای ئازادی، کردنەوەی مانای ژن یان ئازادی ، ئەم سێ وشە سەرەکییەی ئەم شۆڕشە، و هەروەها بەرزکردنەوەی ئەوەی کە ڕوخاندن مانای چییە، ئایا ئەمە تەنها دەمانەوێت حکومەتێک بڕوات، تەنها دەمانەوێت چەند ئایەتوڵڵایەک بڕۆن، یان دەمانەوێت هەموو ئەم ماشێنەی بیرۆکراسی و ئایین و سەرکوت و هێزی چەکدار و یاسا ودامەزراوە دەسەڵاتدارەکان هەموویان

لەناوببەین . هەموو ئەمانە گوتاری چەپن، کە دەبێت زیاتر پێناسە بکرێت و دەبێت ڕێکخراوێک بدۆزێتەوە و دەبێت خۆی ڕێکبخات.

ئەم بزووتنەوەیە دەستی پێکردووە. ئەمڕۆ شایەتحاڵیبەیننامەی دژ بە سزای لەسێدارەدانین، ک نموونە دیار بوو، لە کەسایەتییە ناسراوەکان، ڕادیکاڵەکان، چەپەکان کە کاریگەرییان لە بزووتنەوەی کرێکاری، بزووتنەوەی دادگاییکردن، بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی ژنان وهتد. یان هەمان ئەو بانگەوازەی کە بە ۱۸ی دی مانگ کرا، چل ڕێکخراو زیاتر کە بە هەڵوێستێکی تەواو ڕادیکاڵ و چەپەوە ئەو بانگەوازەیان کرد. بەم مانایە، ئەو تەقینەوە سەرەتاییە ئێستا بەرەو ئیرادەیەکی زیاتری ڕێکخستن و تەوەری چەپ لە دەی خەباتەکاندا دەبات و حیزبی ئەمەش دەیەوێت بە هەموو هێزی خۆیەوە ئەم پرۆسەیە بەهێزتر بکات و پاڵی پێبدات و بچێتە ڕیزەکانی کەسایەتی و دامەزراوەکانی بزووتنەوەی ناڕەزایەتی یەکگرتوویی و هاوسەنگی زیاتر و زیاتر دروست بکەن.

شەهلا دانشفەر: ئێوە ئاماژەتان بە چەند خاڵێکی سەرنجڕاکێش کرد، بۆ نموونە، کە ئەمڕۆ حکومەتی سەرەو خەڵکیمان ناوێت، تەنانەت ئەمە بە ڕوونی لە مەیدانەکەدا لە گوتارەکانی بزووتنەوەی کرێکاریدا هاتووە. دەوترێت اسوراکان وەڵامن. کرێکاران لە خەبات و تێکۆشانەکانیاندا بەدیلی شوراکانیان خستەتە بەردەم کۆمەڵگا. بۆ نموونە زۆر جار ڕایانگەیاندووە کە ئەمە کەیلە نین بە ئەوەی لە سەرەوە مووچەمان پێ بدرێت. ئەمە نامانەوێت کەس بڕیار لەسەر ژیانمان و بارودۆخی کارکردنمان بدات. واتە زەمینەی بزووتنەوەی شورایی ئامادەیە. وە خاڵێکی گرنگی تری ئێوەباستانکرد پەیوەندی چەپی کۆمەڵایەتییە لەگەڵ حیزب. واتە ئەندامبوون لەم حیزبەدا وەک وەڵامێکی سیاسی بە ئەم دۆخە. بەڵام پرسیارەکەی تر ئەوەیە کە ئێستا دەبینیت کە لەگەڵ لوتکەی شۆڕشدا جوڵەکان لەسەر تەیفی ڕاست زیادیان کردووە. هەروەک ئاماژەت پێکرد ئەوان حیزبیان نییە و ئەم بزووتنەوانە لە بنەڕەتدا هەوڵێکن بە چاککردنی بارودۆخەکەیان. چونکە دەبینن لە ڕەوتی شۆڕش دواکەوتوون. ئایا پێت باشە زیاتر لەسەر ئەم بابەتە ڕوون بکەیتەوە؟ ئەوە ئەم بزوتنەوانە چۆن دەبینن؟

حەمید تەقوایی: حاڵەتێکی گوتاری هاوپەیمانی هەیە، کە وەک باس کرا، لە نێو هێزە ڕاستڕەوەکاندا باسی لێوە دەکرێت. بەڕای من باسی هاوپەیمانی دەکەن چونکە تاهیز لە ڕیزەکانیاندا ناگاتە هیچ شوێنێک. ئەگەر جەخت لەسەر یەکێزی یان کۆبوونەوەی هێزەکان بکەیتەوە، جا چ لە ئۆردوگای ڕاست یان ئۆردوگای چەپ، وەڵامی یەکەم حیزبە. پێویستە پلانێکی دیاریکراو و سیاسەتێکی دیاریکراو و ئاسۆ و

ئامانجی ڕاگ□□ندراو هەبێت و پێویستە ک□ ببیتەوە و لە دەوری ئەوان کاربکەیت. ئەوە مەبەستی حیزبەکانە. واتە کۆمەڵێک سیاسەتی نەرێنی، ڕەخنەگرانە، ئۆپۆزسیۆنی دژ بە حکومەت، هەروەها سیاسەتی ئەرێنی بۆ بەڕێوەبردنی کۆمەڵگا و ئابووری و بارودۆخ و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان. ئەمانە دەبنە بەرنامەیەک کە بەزۆری حیزب لە دەوری پێکدێت. ڕاست ناتوانێت ئەم کارە بکات، چونکە ئەو ئاسۆیەی نییە، چونکە جیاوازی نێوانیان لەگەڵ یەکەم باسی داهاتوودا زیاتر دەبێت. تەنانەت ئەوانەی لەگەڵ دەسەڵاتی پاشایەتین ناکۆکن لەسەر ئەوەی شا هەبێت یان نا، پاشا حوکم بکات یان نا، کاندیدەکەیان خۆی دەڵێت، من نامەوێت پاشا بم، بەڵام هەندێک کەس پێداگرن لەسەر هەبوونی پاشا . حیزبێکمان هەیە بە ناوی حزبی دەستووری، هۆکاری بوونی نادیارە. تا ئێستا ڕوون نییە پارتی شاهانەی دەستووری کە کاندیدەکەی کشاوەتەوە، چاوەڕێی چی دەکات و کار بۆ چی دەکات.
ئەمانە هۆکاری ڕاستەقینەن بۆ ئەوەی ئۆپۆزسیۆنی ڕاستڕەو نەتوانێت یەکبگرێت و لە ئەنجامدا هاوپەیمانی تێکدەچێت. ئەوەی مەبەستیان لە هاوپەیمانییەکە، یەکگرتنی هێزە ڕاستڕەوەکانە. نموونەیەک بەرەی هەفت ئابان کە ناوی □□زی کوروشی هەخامەنشی لەخۆی ناوە. باشە ئ□م ب□رەی خودی هێزە ڕاستڕەوەکانە. ڕوونە کە هیچ هێزێکی تر لە تەنیشت ئەوانەوە لە ژێر ئاڵای کوروشی گەورەدا ڕاناوەستێت.
ئەوانیش مەبەستیان ئەمە نییە، مەبەستیان ئەوەیە ئەگەر لەسەر هەر شتێک شەڕمان هەبێت، لەسەر کوروشی گەورە شەڕمان نییە. وەرن با پێکەوە لە دەوری یەک کۆببینەوە.
بەم مانایە بە بڕوای من گوتاری هاوپەیمانی هیچ پەیوەندییەکی بە مەیدانەوە نییە و هیچ پەیوەندییەکی بە شۆڕشەوە نییە. نەک هەر پەیوەندیدار نییە، بەڵکو ئەگەر لە ڕاستیدا لەدژی ڕیزی خەڵکدایە.
ئایکۆنی شۆڕش ژن ژیان ئازادی کوروشی مەزن نییە. ئەم شۆڕشە حیزبی تایبەتی خۆی هەیە، حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری، ئەم شۆڕشە لە ڕووی سیاسییەوە ڕێکخراوە، ئەم شۆڕشە ڕێکخراوە و دیاری کراوە. پێویست بە هەوڵێکی لەو شێوەیە ناکات. ئەگەر ڕاست بیەوێت یەکبگرێت، ئەوە مافی خۆیەتی. هەر هێزێک دەتوانێت خەڵکی هاوبیری خۆی ک□ بکاتەوە.
بەڵام ئێمە لەسەر ئەوە هاوڕاین کە بە کوروشی گەورە ناتوانرێت ڕابەرایەتی شۆڕشەکە بکرێت. به پێچه وانه وه شۆرش بۆ تێکدانی هه موو پیرۆزیه ئایینی و نه ته وه یی و نیشتمانی پێکهاتووه . ژن ژیان ئازادی هیچ نیشانەیەکی پیرۆزی خاک و ئاو و سنوور و ئێرانیبوون و کوروشی گەورە و ڕابردوو پەرستی نییە. دژی هەموو ئەمانەیە. بۆیە پێویستە بگوترێ کە باسی هاوپەیمانی، یان هاوپەیمانی بۆ ڕابەرایەتی، یان هاوپەیمانی بۆ ڕاگوزەر،

هاوپەیمانی بە حکومەتی کاتی، ئەمانە هەمووی گوتارێکن کە بەڕای من هیچ بنەمایەکی کۆمەڵایەتی و ڕاستەقینەیان نییە. لە گۆڕەپان و شەقامدا جێی باس نییە. وەک دەبینین زۆربەی باسەکە لە دەرەوەی وڵات و لە نێو هێزە ڕاستڕەوەکاندایە.

پێویستە ئەوەش بڵێم کە ڕەنگە جەماوەری خەڵک باسی هاوپەیمانی و پێویستی پێکەوە وەستانیش بکەن، بەڵام ئەمە باسێکی دیکەیە. ئەگەر خەڵک باسی هاوپەیمانی بکات، ئەوا هاوپەیمانییەکیان دەوێت کە شۆڕش بەهێزتر بکات و ڕادیکاڵتری بکات و سەرکوتنەکەی مسۆگەرتر بکات، نەک هاوپەیمانییەک کە بەها نەتەوەیی نیشتمانییەکانی خاک و ئاو و ئەو پاشگەزبوونەوەیە لەناو ببات کە هیچ پەیوەندیەکیان بە ژن ژیان ئازادیەوە نییە و بە تەواوی بچەرە ناو خانەی پێچەوانە. مەبەستی خەڵک لە هاوپەیمانی، چەسپاندن و یەکگرتوویی هێزەکانی ئۆپۆزسیۆن لە دەوری هێڵێکی ڕادیکاڵ و ڕەخنەیەکی بنەڕەتییە لە دۆخەکە، کە بەڕاستی بتوانێت داری کۆماری ئیسلامی بەسەر بەردیەوە نەهێڵێتەوە.

هێزە ڕاستڕەوەکان نەک هەر نوێنەرایەتی ئەمە ناکەن، بەڵکو تەواوی مێژووی چالاکییەکانیان پێچەوانەی ناڕەزایەتی ڕیشەیی و ڕەخنە لە دۆخی هەبوو بووە. بە پێی گێڕانەوەی دروست، هاوپەیمانی بە ڕیوایەتی ڕاست وەک وتم بابەتێکە لەناو بزووتنەوەی خۆیاندا، هەروەها لەبەر ئەوەی ناتوانن یەکڕیزی حزبییان هەبێت. پێم وایە ئەمە مانای ڕاستەقینەکەیەتی.

شەهلا دانشفەر: لە لایەن هەندێکەوە وەڵامێک بە ئەم دۆخە ئەوەیە کە بزوتنەوەی چەپ یەکبگرن. بە جۆرێک باسی هاوپەیمانی چەپ دەکەن. وەڵامی ئەوە بە ئەم باسە چییە؟

حەمید تەقوایی: سەیرکەن، هەر جۆرە هاوپەیمانییەک، جگە لەم گوتارە بەمانایەی هاوپەیمانی کە ڕاست دەیخاتە پێشەوە، پێش ئەوەی پەیوەندی بە ژمارە و چەندایەتییەوە هەبێت، دەبێت وەڵامی ئەو پرسیارە بداتەوە، هاوپەیمانی لەسەر چییە؟ تێڕوانینی جیاواز هەیە بۆ یەکێتی. لە هاوکاری مەیدانی پراکتیکی لە پرسە تایبەتەکاندا تا دەگاتە هاوپەیمانی سیاسی و پێکهێنانی بەرە و هاوپەیمانی ڕێکخراوەیی و هتد. ئەمە لە ڕووی پرنسیبەوە هیچ ناکۆکییەکمان لەگەڵ هیچ کامیاندا نییە. هەموو ئەمانە دەتوانرێت لە نێوان هێزە چەپەکاندا مشتومڕ بکرێن، بەڵام لە هەموو حاڵەتەکاندا پێویستە ڕوون بێت کە چ سیاسەت و هێڵێکی دیاریکراو. پلاتفۆرمێکی سیاسی، هێڵێکی تاکتیکی یان ستراتیجی بەشێکی پەیوەست بە شۆڕشەوە، پەیوەندی بە بەڕێوەبردنی کۆمەڵگاوە، پەیوەندی بە ڕووخاندنەوە هەبێت، پێویستە. بەیاننامەیەک و هێڵێک و یەک پلاتفۆرمێکی یەکگرتوو پێویستە.

حیزبی ئێمە هەمیشە، تەنانەت پێش ئەم شۆڕشەش، هەمیشە لە بوارە تایبەتەکاندا خەباتی کردووە، بۆ نموونە خەباتی دژی سزای لەسێدارەدان، خەبات بۆ ئازادکردنی زیندانیانی سیاسی، شەڕی زیادکردنی حەقدەست و باشترکردنی باری گوزەرانی کرێکاران و فەرمانبەران، هەمیشە ئەو ئامانج و داواکاری و پلاتفۆرمە تایبەتەکانی خستۆتە سەر مێزەکە و ڕایگەیاندووە کە ئامادەیە بۆ هەر هاوکارییەکی پراکتیکی لە دەوری ئەم پلاتفۆرمانە. کەمپەین هەبووە تەنانەت کەسایەتییە ڕاستڕەوەکان بەشدارییان تێدا کردووە و ئێمەش پێشوازیمان لێکردن. وەک هەڵمەتی ڕزگارکردنی ژیانی ساکینە محەممەدی ئاشتیانی یان دژی دادگای شەریعەت لە کەنەدا. ئەو کەمپەینانەی کە لە زۆر حاڵەتدا سەرکەوتوو بوون. حیزبی ئێمە هەمیشە ئاڵا هەڵگری ئەم جۆرە هاوکارییە بووە. باشە لەم شۆڕشەدا باسەکە لەسەر بزووتنەوەی ڕووخاندنە، ئەوە قۆناغ و مەیدان نییە. لەم بزووتنەوەیەدا پێویستە زیاتر لەسەر داواکارییە بنەڕەتیترەکان بێت، بۆ نموونە ئەو لێدوانانەی کە دەڵێن لەهەمان ڕووبەڕووبوونەوەی دەوڵەتی سەرووی خێڵکییەوە، یەکسانی بخەنەڕوو، یان یەکسانی ئابووری، نەهێشتنی بۆشایی چینایەتی و هاوشێوەکانی بخرێتە سەر مێز. لەم حاڵەتەدا ئامادەین بۆ هەر جۆرە هاوکاری و هاوڕێیەتییەک لەگەڵ هەر هێزێک کە ئامادەیە بەڵگەنامەیەکی لەو شێوەیە واژۆ بکات. بێگومان لە بنەڕەتدا هێزە چەپەکان ئەم قسانەیان هەیە، ئەوان ئەم داواکاریانەیان هەیە. وە ئەمەش مشتومڕێکە لە نێوان هێزە چەپەکانی کۆمەڵگادا.

بە کورتی باسی هاوپەیمانی نێوان چەپەکان، بە هەر مانایەک بێت، لە پێکەوە وەستانەوە و بەرە و یەکڕیزییەوە، بە هاوپەیمانی و هاوکاریی کردەیی و هتد، بە تەواوی پەیوەندیدارە، بەڵام لە هەموو ئەم حاڵەتانەدا بنەماکە ئەوەیە لە دەوری کام سیاسەت و لە دەوری کام پلاتفۆرم. ئێمە ئەمە بە ڕاست و مومکین دەزانین و حیزبی ئێمەش هەمیشە لە چالاکییەکانیدا هەوڵی داوە ئەمە ڕووبدات.

شەهلا دانشفەر: بە پێی ئەو خاڵانەی باستان کرد، لەم هەلومەرجە تایبەتەی شۆڕشدا ئەندامان و کادیرانی حیزب دەتوانن چ ڕۆڵێک بگێڕن، جەختکردنەوەتان چییە؟

حەمید تەقوایی: وەک باسم کرد چەپ بنکەیەکی کۆمەڵایەتی فراوانی هەیە. ئەم چەپە کۆمەڵایەتییە، هەرچەندە بەشێکی کەمی بووەتە حیزب، بەڵام بە قووڵی ڕادیکاڵە و تینووی ئەو داواکاریانەی لێرەدا باسمان کردووە، وەک یەکسانی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی، تێکدانی بیرۆکراسی و حکوومەتی سەروو خێڵکی، ڕەخنەگرتنی قوە لە کۆماری ئیسلامی،سڕینەوەی ئایین و هتد.

ئەمە هەمیشە دەمانگوت ڕێنێسانسێکی دژە ئایینی دێت، ساڵانێکە ئاڵای شۆڕشی ژنانمان بەرزکردۆتەوە، گوتمان چۆن ئازادیی ژن پێوەری ئازادیی هەموو کۆمەڵگایە. ئەمانە ئەو ئامانج و داخوازی و گوتارانەن کە ئێمە بەرزیان دەکەینەوە، لە دەوری ئەمانە، پێویستە سەرمایەی کۆمەڵایەتی چەپ کە باسم کرد، کۆببنەوە و یەکبگرن. چەپ لە بزووتنەوەی کرێکاری، لە بزووتنەوەی ژنان، لە بزووتنەوەی دادگاییکردن، لە بزووتنەوەی مامۆستایان، لە بزووتنەوەی خانەنشینان، لە بزووتنەوەی دژ بە سزای لە سێدارەدان، بزووتنەوەی ئازادکردنی زیندانیانی سیاسی و هتد بەهێزە. چەپ بە مانای تایبەتی کەسەکان، کەسایەتییەکان، تەنانەت ڕێکخراوەکانیش بەهێزە. ئەمانە دەبێت پێکەوە دابنرێن، پێویستە ئەم هێزە هەماهەنگ بکرێت، و لە دەوری دروشمە سەرەکییەکان، لە دەوری لێدوان و بڕیارنامە و بانگەوازە سەرەکییەکان پێکەوە دابنرێت.

وەک ئاماژەم پێدا، خۆشبەختانە هەندێک جوڵانەوە بەم ئاراستەیە دەستی پێکردووە. وەک لێدوانی کۆمەڵەیەکی گەورەی کەسایەتییەکانی بزووتنەوەی کرێکاری و بزووتنەوە ناڕەزایەتییەکانی دیکە دژی سزای لەسێدارەدان. ئەم جۆرە بزووتنەوەیانە پێویستە پەرەیان پێبدرێت و نەک تەنها لە دەوری داواکارییەکی دیاریکراوی وەک هەڵوەشاندنەوەی سزای لەسێدارەدان یان ئازادکردنی زیندانیانی سیاسی، بەڵکو بەو ئاستە و ڕوانگەیەش کە دەیخاتە بەردەم کۆمەڵگا، بە ڕاگەیاندنی ئەوە لە دروشمی ژن ژیان ئازادیدا، مەبەستمان لە ڕزگاری ژن چییە، مەبەستمان لە ئازادی چییە؟و ژیان چییە؟ مەبەستمان لە یەکسانی چییە و لەسەر شێوازی بەڕێوەبردنی کۆمەڵگا چی دەڵێین؟

وەک وتت هەفت تەپە پێشنیاری ئیدارەیەکی شورایی کرد، ئەویش پێشوازی لێکرا. پێویستە ڕوون بکرێتەوە کە مەبەست لە ئیدارەی شورایی چییە. ئەگەر بمانەوێت بزووتنەوەیەکی لەو شێوەیە بەهێز بکەین، ئەوا کلیلەکە بریتییە لە دامەزراندنی پەیوەندی نێوان چەپی حزبی و چەپی کۆمەڵایەتی.

بانگەوازی من بۆ ئەندامان و کادیرەکان ئەوەیە کە ئەم پەیوەندییە ببینن و هێز لە دەوری ئەو سیاسەتانە کۆبکەنەوە کە حیزب خستوویەتییە بەردەم و لێرەدا تەنیا ئاماژەم بە بەشێکیان کردووە. بێگومان مەبەستم ئەوە نییە کە هەموو کەسێک ببێت بە ئەندامی حیزب. دامەزراندنی ئەندام کارێکی ڕۆتینییە و پێویستە هەمیشە خەڵک بانگ بکرێن بۆ حیزب. بەڵام لێرەدا جەختی من ئەوەیە کە لەسەر ئاستێکی کۆمەڵایەتی بەرفراوان دەبێت هێز لە دەوری سیاسەتە ڕادیکاڵەکانی حیزب کۆبکەینەوە. ڕەنگە کەسێک ئەندامی حزب بێت یان نا، هەر ئەوەندە بەسە ڕازی بێت کە بۆ نمونە حکومەتی سەرووی خەڵکی قبوڵ

نەکرێت، ڕازی بێت کە ڕووخاندن بە مانای هەڵوەشاندنەوەی تەواوی بیرۆکراسی و ماشێنی حکومەتی سەرەو خەڵک و زیندانەکانە. پێویستە لەسەر ئەوە ڕێکبکەون کە مانای یەکسانی تەنها یەکسانی یاسایی و مەدەنی نییە، بەڵکو یەکسانی ئابووری و کۆمەڵایەتیشە.
پێویستە لە دەوری ئەو جۆرە خاڵانە ڕێکبخرێت. پێویستە بانگەواز لە دەوری ئەمە بکرێت، ئێستا ئەو ماوەیە کە بانگەوای زۆر دەکرێت، لێدوانی زۆر دەدرێت، داواکاری جۆراوجۆریش دەوروژێنرێت. داوا لە ئەندامان و کادیرانی حیزب دەکەم کە ڕیزەکانی شۆڕشگێڕان و هەڵسوڕاوانی شۆڕش لە هەموو جۆرە خەباتێکدا لە دەوری ئەو سیاسەتانەی کە بەشێکیانم باسم کردووە، ڕێکبخەن و یەکبخەن و ئیرادەی ڕێکخراوەییان پێ ببەخشن. ئەمەش هەنگاوێکی گرنگ دەبێت بۆ ئاراستەی قووڵبوونەوە و بەهێزکردنی شۆڕش و پێشکەوتن و سەرکەوتنەکەی دەبێت.

١٦ بەهمەن ١٤٠١، 5ی فێبروەری ٢٠٢٣

ستەمی سەدە و بومەلەرزەی ڕۆژی دووشەممەی ڕەش. فازیل شەوڕۆ

دەمژمێر (٤) و (١٦) خوولەک و (٥٩) چرکەیی بەرەبەیانی ڕۆژی دووشەممەیە. دونیا هێمن و ئارام و کشوماتە. هەمووان لە خەوی خۆش و لەناو خەونی خەوناندا وازی دەکەن و گۆڕانی دەڵێن و یەکتر ماچ دەکەن. تەنانەت درەخت و چیمەن و بەفر و ڕووبار و گۆماوە ئاوەکانی پاش بارانەکانیش خەوتوون. تاکە دەنگ و سەدا و هاوارێک کە دەگەیشتە عەرشی عاسمان، لوورە لووری سەگ و میاوەمیاوی پشیلە و قیڕەقیڕی قەلەرەشە هەڵفریوەکان بوو ـــ کە نەیانتوانی تاکە ڕۆحێک لەو وڵاتە پانوبەرینەی تورکیا و شام وەخەبەربێنن. ئێستا چرکەی دەمژمێرەکە بوو بە (٦٠) و بە بێ پسانەوە بە ماوەی (٦١) چرکە، زەوی کەوتە خۆڕاوەشاندن و ئاگرلەخۆبەردان و خۆنغرۆکردن و خۆکووشتن. ئێستا دەمژمێر (٤) و (١٨) خوولەکە. پتر لە (٣٠) ملیون ڕۆح، بە زارۆک و ژن و پیاو و پیر و گەنج، بوون بە بوونەوەرێکی نیوەڕۆحی بەدەسەڵاتی تەقیوی زراوەژاو. هەر (٦٠) چرکە هاوار و

زریکە و زیڕە دونیای هێنایە هەژان، دواتر، بێدەنگییەکی ترسناکیی نەبینرا و نەبستراو و چاوەڕوان نەکراو هەموو لایەکی خامۆش کرد و داپۆشی.

ئەمەریکییەکان زوو، گووڕی ئەو بومەلەرزەیان بە (حەوت) پۆینت (نۆ) تۆمارکرد و خوێندەوە، لێ لەوەشدا، سەگوسواری ئۆردوگان، بە پۆلینتێک کەمتر، هەواڵەکەیان بڵاوکردوە و یەکەم ئاماری قوربانییەکانیان لە سەرتاسەری تورکیای پتر لە (٨٤)ملیون حەشیمەت، بە (٢٣٤) قوربانی خەمڵاندا. ئەمەش گەورەترین درۆی ئەم سەدەیە بوو.

تورکیا و شام، یەکەم وڵات نەبوون، بە بومەلەرزەی(حەوت) پۆینت (نۆ) پلەی ڕێختەر بهەژێن. زانایان و پسپۆڕان، زانستییانە دەزانن تینیی ئەو گوڕرە چەندە وێرانکەر و خاپوورکەر و کوشندەیە — بە تایبەتی لە وڵاتێک حەشیمەتکەی نزیک (١٠٠) ملیون بێ و خانووبەری، لە جۆری ئەپاڕتمێنتی بەرز و بڵند بێ.

ئۆردوگانی وشترمرغ، ئەو بەرەبایانییە، وەک هەموو شەوەکانی دیکە، هەر لە خەیاڵی نوێکردنەوەی تەخت و تاراج و کۆکردنەوەی دەنگ و تاڵانکرد و داگیرکردنی وڵاتاندا بوو. جیهان بەو فیشاڵە گەورەی ئەو فریووی خوارد و گوتیان، دیارە خاوەن ماڵ لە ئێمە باخەبەرترە، بۆیە، وڵاتانی فریادڕەس زۆر بە ساردی و بەکاوەخۆی کەوتنەخۆ و چاوەڕوانی فرمانی سووڵتانی مەزنی عوسمانی بوون، داوای کۆمەک و هاوکارییان لێ بکات. بۆ ماوەی پێنج ڕۆژی نەپساوە، جیق جیق ئەو ستەمکارە، ئاماری قوربانییەکانی زیاد دەکرد و جیهانی لە خشتە دەبرد و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانیشی سانسۆرکرد— هەرچەند بۆخۆیان زۆربەیان پچڕابوون. تا ڕۆژنامە نووسێکی تورک هاتە دەنگ و ڕاستییەکانی بە جیهانی گوت:"کارەساتەکە یەکجار گەورەیە، (٤) لە شارە گەورەکانی کە داڕووخاون، دەبێ سەرتاپا شۆڤڵیان لێبدرێت و لە نوێ نەخشەی بونیاتنانەوەیان بۆ بکێشرێت. ئاو و کارەبا و خزمەتگوزاری نەماوە، بریندار و زامدار بە سەدان هەزارن و (٢٣) ملیون کەس بێ جێگەوڕێگان، لەسەر شەقام و ناو ئۆتۆمبیل و خیوەتانن — کە ئەوانیش کەمن. نۆژەنکردنەوەی ئەو شار و لادێیانە، بە دەیان ملیار دۆلاری دەوێ، لە کات□ک□دا ئابووریی تورکیا بۆخۆی لە شکستییدایە. تا سێ چوار مانگی دیکە، تورکیا نازانێ جێبەسەرهاتووە، جارێ برینەکە گەرماو گەرمە."

لە باکوور و ڕۆژاوای سوریاش، کارەساتەکە چەندان بار سەختتر و کووشندەتر و ماڵوێرانکەرتر بوو. ڕژێمی خوێناوی ئەسەد و چەکدارە سورییەکانی جاشی تورک و هێزەکانی سوپای پاسدارانی ئێران و داعش و سوپای ڕووس و سەربازانی ئەمەریکا، هەر هەموویان وا (١١) ساڵی

ڕەبەقە ئەو ناوچانە، بە تايبەتی ناوچە كوردنيشينەكان وێران دەكەن و دەبڕن و دەكوژن و تاڵان دەكەن. بۆيە ئەوەی بەو هێزانە نەكرا، بوومەلەرزەكە لە (٦١) چركـەدا سەدانبار پتر كاولی كرد.
ڕاستە، ئەو بوومەلەرزە، ئەم دووڵاتەی بە شيوەيەك خاپووركردەوە كە بە چەندان ساڵێ ديكە، وەك خۆيان لێناي□ت□وە، بەڵام بوومەلەرزەيەكی بەهێزتريش بەڕێوەيە، ئەويش ناڕەزايی و توڕەيی جەماوەی ئەو دوو وڵاتـەيە، كە بەو زووانە لە ژێر پێ ئۆردوگان و بەشار ئەسەد دەلەرزن و تەخت و تاراجيان دەڕووخێنن.
هەموو بەڵگە زانستييەكان لەبەردەستن، كە ئەو (٨٦١) بەنداوەی لە توركيا هەيە يارمەتيدەری درووستبوونی ئەو بوومەلەرزە بوون، دەسەڵاتداران ناتوانن حاشای لێ بكەن. جەماوەری توركيا دەزانن كە ئۆردوگان (١٥٠) هەزار سەربازی بە چەك و جبەخانەوە لەسەر سنووری سووريا لە ئامادەباشی داناوە بۆ هێڕشەكەی كە بريار بوو لەم مانگەدا بۆ سەر كوردانی ڕۆژاوا جێبەجێی بكات. بۆچی ئەو زاڵمە، لەم كارەساتە مەزنەدا، ئەو هێزە گەورەی بانگ نەكرد، فريادڕەسی ئەو خەڵكە داماوە بن؟!
لە سورياش، جگە لە سوپا چەنگ بەخوێنەكەی بەشار، نزيكەی (٦٠) هەزار پاسدار و (٦٠) هەزار چەكداری چەتە و رووس لەو وڵاتە دا هەنە، بۆچی دەستی يارمەتييان بۆ هاوونيشتمانيانی ئەو وڵاتە درێژ نەكرد؟ ئەدی ئەوان بۆ خاتری ئەوان نەهاتوونەتە ئەوێ؟ چی دەبوو ئەگەر يەكجار، مرۆڤانە، كارێكی مرۆڤانەيان بكربووا يە؟!
جگەلەمانەش، گەورەترين زوڵم و ستەم، كە من ناوی لێدەنێم (ستەمی سەد)، كۆمەڵگای جيهانی كردی دەرحەق بە خەڵكی بێدەسەڵاتی رۆژاوا و باكوور، جا هەر كەسێكن، هەر نەتەوەيەكن، هەر حيزب و گروپێكن. چونكە مرۆڤن دەبووايا، وەك دوژمن و ناحەز و ئەغيار تەماشا نەكرين.
دەسەڵاتی ئۆردوگان و هێزی بەشار و پاسدری ئێرانی و چەتەی تورك و سوپای ڕووس و ئەمەريكا و كۆی كۆمەڵگای جيهان، خائيين و بێمروەت و زاڵم بوون، دەرهەق بە قوربانيانی ئەو كارەساتە مەزنە.
مێژوو، بە ڕووڕەشی ناويان لە لەوحی خەجاڵەتدا تۆمار دەكات.

ڕەهەندی پەروەردەیی لە ئەدەبی منداڵاندا.. ڕەزا شوان

لەبەر گرنگی ئەدەبی منداڵان لە ئەمڕۆ و لە داهاتوودا، ئەم سەردەمە بە (سەردەمی ئەدەبی منداڵان) دادەنرێت. ئەدەبی منداڵان بە هەموو ژانرەکانییەوە (چیرۆک، هۆنراوە، پەخشان، شانۆ، ڕۆمان، ئۆپەرێت) گرنگییەکی گەورەی لە ژیانی منداڵاندا هەیە. چونکە ڕۆڵێکی گرنگی لە دۆزینەوەی جیهانی دەرەوە و ناوەوەی منداڵان هەیە. بە تایبەتیش لە ساڵانی یەکەمی تەمەنی ژیانیاندا، کە وەک ئیسفەنج وان، هەموو زانیارییەکی دەوروبەریان هەڵدەمژن، دوایی لێکیاندەدەنەوە و لێیان تێدەگەن.

گرنگی ئەدەبی منداڵان لەوەدایە، کە بەشداری لە ئامادەکردن و پێگەیاندنی نەوەیەکی نوێدا دەکات، بۆ هێنانەدی داهاتوویەکی خوازراوی گەشتر بۆ کورد و کوردستان. بۆیە ئەدەبی منداڵان بە پێویستییەکی گرنگی نیشتمانی و نەتەوەیی دەزانرێت. مەرجێکی پێویست و گرنگیشە لە مەرجەکانی گەشەکردنی ڕۆشنبیرییەکی خوازراو. ئەدەبی منداڵان، زانست و هونەرە و یەکێکە لە هونەرە جوانەکان، کە بیرۆکە و هەستەکانی منداڵان بنیات دەنێت. گرنگی لەوەشدایە، کە هۆش و خەیاڵی منداڵان دەورووژێنێت و ئارەزوو و بەهرە و راز و نیاز و تواناکانیان پێ دەردەخات و خەون و هیوا و ئارەزووەکانیان دەهێنێتە دی.

تا ئێستا زیاتر لە دە نووسینم دەربارەی ئەدەبیاتی منداڵان و گرنگییەکانی بۆ منداڵان نووسیوە و بڵاومکردوونەتەوە. بە دەیان نووسینی تریش هەر دەربارەی ئەدەبی منداڵان بنووسم هێشتا هەر کەمە. چونکە بە زمانە جیاوازەکانی گەلانی جیهان بە سەدان کتێب دەربارەی ژانرەکانی ئەدەبی منداڵان نووسراون و چاپکراون و لە جیهاندا بڵاوکراونەتەوە. ئەمەش بەڵگەیە بۆ گرنگی ئەدەبی منداڵان لە ژیانی گەلاندا. لەم روانینە ستراتیژییەشەوە، کە منداڵانی ئەمڕۆمان سەرکردەکانی بەیانیمانن، واتە داهاتووی هەر گەل و وڵاتێک لە دەستی منداڵانی ئەمڕۆیان دایە. بۆیە چەند گرنگی بە ئەدەبیاتی

منداڵانی کوردمان بدەین هەر کەمە. چونکە گرنگیدان بە منداڵان گرنگیدانە بە ئەمڕۆ و بە داتوومان. بێگومان مناڵەکانمان گرنگترین سامان و سەرمایە و ژێرخانی نەتەوەییمان.

مەبەستیشمان لە ئەدەبی منداڵان، ئەو ئەدەبەیە باشەیە کە هەموو مەرجەکی پێویستی لەخۆگرتووبێت. چونکە هەموو نووسینێکی لاواز و کاڵ و کرچ، لەژێر ناوی (بۆ منداڵان) ناچێتە خانەی ئەدەبی منداڵانەوە. منداڵانیش ئەو نووسینانەی کە بە دڵی خۆیان نەبێت و چێژ و خۆشیان لێوەرنەگرن، بە ئەدەبی خۆیان نازانن.

دکتۆر (محەمەد شاکیر سەعید) دەڵێت:"زۆر لەوانەی کە بۆ منداڵان نووسراون، لە راستیدا گونجاونین بۆ منداڵان، چونکە لە ئاستی منداڵان بەرزترن. یان لەگەڵ لایەنی پەروەردەیی منداڵاندا ناگونجێن. یان لەبەر ئەوەی کە بەها رەوشتییەکانیان لەخۆنەگرتوون، کە بەشداری لە پەروەردەکردن و پێگەیاندنی منداڵاندا دەکەن".

جیاوازیش لە نێوان نووسینی منداڵان و نووسین بۆ منداڵاندا هەیە. ئەو بابەتە ئەدەبیانەی کە منداڵان خۆیان دەیاننووسن و لە میانەیەوە گوزارشت لە هەست و سۆز و خەیاڵ و لە خەون و لە هیواکانیان دەکەن و بەهرە و تواناکانی خۆیان دەردەخەن. ئەم نووسینانە گەشە بە زیرەکی و سۆزداری تواناکانی منداڵان دەکەن. دەبنە هاندانیان بۆ پێشکەوتن و داهێنان، سەرەڕای ئەوەش خۆشیان پێدەبەخشن. چونکە واهەست دەکەن، ئەو نووسینانە، گەر ساکار و سادەشبن، زادەی خەیاڵ و بیر و هۆش و گوزارشتی راستیی خۆیانن. جیاوازیان هەیە لەگەڵ ئەو ئەدەبیاتەی کە گەورەساڵان بۆیان دەنووسن. کە رەنگە هەندێ جار گوزارشت لە خەون و خەیاڵ و هیواکانیان و لە راز و نیازی پاکییان و لە ناخی دڵ و دەروونی منداڵان نەکەن.

بێگومان رەهەندی پەروەریی لە ئەدەبی منداڵاندا، لایەنێکی گرنگ و کاریگەر و چارەنووسسازە لە گەشەکردن و بنیاتنانی کەسایەتی دروستی منداڵان. بە تایبەتی لەم سەردەمەدا، کە سەردەمی شۆڕشی تەکنەلۆژیا و داهێنانی سەیر و سەمەرەیە، پەیوندیکردن ئاسانتر بووە، هۆیەکانی فێرکردن و گەشەکردنی رۆشنبیریی منداڵانیش زۆرتربوونە و ئاستی زیرەکی و هۆشیاری و وەرگرتنی منداڵانیش بەرزتربوونەتەوە.

ئەدەبی منداڵان هۆکارێکی گرنگی پەروەردەی منداڵانە. بەڵکو ئەدەبی منداڵان و بەها پەروەردییەکان دووانەن و لە یەکتری جیانابنەوە و تەواکەری یەکترین و کاریگەریان لەسەر

یەکتری هەیە. بە کورتی ئەدەبی منداڵان و پەروەردەی منداڵان گیانێکن و لە دوو جەستەدان.

ئەگەر هیوا و ئامانجی ئێستا داهاتوو بێت، ئەوە ڕەهەندی پەروەردەییە کە داهاتووی ئەدەبی منداڵان دیاری دەکات. چونکە ئەدەبی منداڵان لە پلەی یەکەمدا، ئەدەبێکی پەروەردەییە. بنەما پەروەردەییەکانن کە ڕاستی و بوارەکانی داهاتووی ئەدەبی منداڵان دروست دەکەن. هەر گۆڕانکاری و پێشکەوتنێک لەم ئەدەبەدا بکرێت، پێویستە لە دەروازەی پەروەردەوە تێپەڕێت.

نووسەرانی بوارەکانی ئەدەبیاتی منداڵانی کوردمان ئەم ڕاستییە دەزانن، بۆیە گرنگییەکی زۆریان بە ڕەهەندی پەروەردەیی داوە و پانتاییەکی زۆری لە نووسینە هەمەجۆرەکانیاندا گرتۆتەوە. واتە نووسەرانی ئەدەبی منداڵان ئەگەر پەروەردەکار نەبن، ناتوانن مەبەست و پەیامەکانیان بە منداڵان بگەیەنن و ئەدەبێکی تازەی هاوچەرخ و پێشکەوتووی خوازراو بەرهەم بهێنن.

زاناکان و بیرمەندان بە درێژایی سەردەمەکانی مێژوو، ڕۆڵی ئەدەبی منداڵانیان بەرز و گرنگ نرخاندوون لە پەروەردەکردنی منداڵاندا. چونکە ئەدەبی منداڵان کۆڵەکەیەکی سەرەکی بەهێزە لە بنیاتنانی کەسایەتی دروستی منداڵان. لە ڕێگەی بەشداریکردنی لە گەشەکردنی بیر و هۆش و دەروون و سۆزداری و زمانی و دەوڵەمەندکردنی ژیانی ڕۆشنبیرییان، کە بە ڕۆشنبیریی منداڵان ناوی دەبەین. ئەدەبی منداڵان ڕۆڵێکی کاریگەریشی لە بە کۆمەڵایەتیکردنی منداڵاندا هەیە. هەر لە ڕێی ئەدەبیشەوە ڕوانینیان بۆ ژیان و داهاتوو فراوتر دەبێت.

لە رابردوودا ئەرک و بەرپرسیارێتی پەروەردەکردن و ئاراستەکردنی منداڵان، تەنیا لە ئەستۆی دایکان و باوکان و پەروەردەکاراندا بوو. بەڵام لە ئەمڕۆدا ئەم ئەرک و بەرپرسیارێتییە لەسەر شانی مامۆستایان و نووسەران و هونەرمەندان و میدیاکان و هۆکارە جیاوازەکانی ڕاگەیاندنەکان و کۆمەڵگا و ڕێکخراوە فەرمی و نافەرمییەکانی داکۆکیکەر لە مافەکانی منداڵان و هەر خەمخۆرێکی دڵسۆزی هیواخوازی داهاتوویەکی گەشتر و شیاوترە بۆ کورد و کوردستان. پێویستە بە هەماهەنگی بەشداری لەم ئەرک و خزمەتە پیرۆزەدا بکەین و هەموومانیش لە بەری ئەرێنی ئەم بەرپرسیارێتییە نیشتمانی و نەتەوەیەتییەدا سوودمەند دەبین.

ئەو ئامانجە پەروەردەییانەی کە لە میانەی ئەدەبی منداڵانەوە پێشکەش بە منداڵان دەکرێن، کەمترین لەو بەها پەروەردەییانەی کە لە لایەن دایکان و باوکان و باخچەی منداڵان و قوتابخانە یا لە رێگەی هەر هۆکارێکی ترەوە پێشکەشیان دەکرێن.
ئەدەبی منداڵان هۆکارێکی پەروەردەیی سەرکەوتووی جیهانی هاوچەرخە، بۆ گەیشتن بە هۆش و دڵ و دەروونی منداڵان. ئەو هەلەشیان بۆ دەڕەخسێنێت، کە وەڵامی بەشێک لە پرسیارەکانیان دەستبکەوێت. ختووکەشیان دەدات بۆ بیرکردنەوە و نووسین و داهێنان و گوزارشتکردن لە خەیاڵ و بیرۆکە و لە هیوا خواستەکانیان.

رەزا شوان

چەکدارکردنی منداڵان تاوانیی نێونەتەوەییە

12ی فیبریوەری رۆژی جیهانی دژ بە چەکدارکردنی منداڵانە لە جیهاندا, چەکدارکردنی منداڵانی کەمتر لە 15 ساڵ بە پێی پەیماننامەی رۆما وەك تاوانی جەنگ سەیر دەکرێت, هەمو مرۆڤێك بە پێی یاسای مرۆیی جیهانی مافی خۆیەتی تەمەنی منداڵی خۆی لە دەرەوەی شەڕو ترس بەرێتە سەر بە خوێندن و یاری و نازی دایك و باوك.
کۆمەڵگای مرۆڤایەتی تێدەکۆشێت بۆ ئەوەی منداڵان هەموو ئەوانەی تەمەنیان لە 18 ساڵ کەمترە لە ململانەی چەکدارییەکان بەشداریان پێ نەکرێت و ئەمن و ئاسایشیان پارێزراو بێت.
ئێستا لە جیهاندا دەیان هەزار منداڵی کەمتر لە 18 ساڵ چەکدارکراون لە ململانە چەکدارییەکان بەکار دەهێنرێن, عێراقیش یەکێکە لەو وڵاتانە, وە تا ئیستا چارەنوسی هەزاران منداڵی ئێزیدی نادیارە لە ساڵی 2014 ەوە , بەشێکیشیان لە کرداری چەکدارییەکان بەشداریان پێکرێت, لە لایەن هیچزی تاوانکاری داعشەوە, گروپی بۆکۆ حەرام لە نیجیریاو داعش لە عێراق و سوریا و شەباب لە سۆماڵ و گروپە چەکدارەکانی یەمەن دەیان هەزار منداڵیان چەکدار کردووە و

لەکاروباری سەربازی و کاری خۆکوژی بەکاریان دەهێنن.
لە رابردودا مستەشارە جاشەکان لە هەشتاکان لە ژمارەیەکی زۆر منداڵیان بۆ موچەکانیان چەکدارکرد لە کوردستان, مخاب ئەو کەیسە لە دادگای باڵای تاوانەکان بەرەو رووی تاوانبارانی ئەنفال نەکرایەوە.
دادگای تاوانی نێودەوڵەتی سزای قورسی دیاریکردووە بۆ ئەو کەس و لایەنانەی منداڵان چەکدار دەکەن و لە ململانێ چەکدارییەکان بەکاریان دەهێنن, یاخود ئازاریان دەدەن یان وەك داعش دەیان رفێنن.
تۆماس لۆبانجە” سەرکردەی سوپای نیشتمانی رزگاری کۆنگۆ” بۆ 14 ساڵ زیندانی و قەرەبووی قوربانیان حوکم درا لە لایەن دادگای تاوانی نێودەوڵەتییەوە , بەتاوانی چەکدارکردنی منداڵانی کەمتر لە 15 ساڵ لە 10 ی یۆلی 2012 دا.
هەروەها بەسکۆ نتاغلتدا لە ساڵی 2019, وە دۆمینیك ئینجێن لە ئۆگەندا لە سوپای خوا لە لایەن دادگای تاوانی نێودەوڵەتییەوە بەهەمان تاوان دادگایی دەکرێن.
لێرەوە داوا لەسەرجەم پارتە کوردستانییەکان دەکەین پابەند بن بە هەڵوەستی نێونەتەوەییەوە منداڵانی کەمتر لە 18 ساڵ لە ریزەکانیان بەهیچ بەهانەیەك وەرنەگرن, سزا بەهانەکان نازانێت, هەرکردارێك وا دەیانباتە ریزی تاوانکارانی نێونەتەوەییەوە, بەتایبەتیش چەکدارکردنی منداڵانی کەمتر لە 15 ساڵ.

رێکخراوی کوردستان بێ جینۆساید Kurdistan without genocide
تۆڕی” ”Koncicc
“ ” ican Kurdistan netwerk
رێکخراوی بەرەنگاربونەوەی چەکی کۆکوژ لە کوردستان Organization Against Weapons of Mass Destruction in Kurdistan
رێکخراوی هەڵمەتی دادپەروەری Organization of the Justice Campaign
A world without chemical and biological weapons-www
هەڵمەتی ژیان نا بۆ ئیعدام

ژماردن.. نەوزاد بەندی

سەری دە هەزار و چەندەم بەیانیتە ، لە خەو هەڵئەستی و کارەبا نییە ؟

* *

سەری دەهەزار و چەندەم نیوەڕۆتە ، بەلوعەکە ئەکەیتەوە ، ئاو نییە ؟

* *

سەری سەد هەزار و
چەندەم نوێژتە ،
کە ئایەتی بەرگری و
خەباتی
تێدا ناخوێنی ؟

* *

سەری دەملیۆن و
چەندەم جارتە ،
بە دەستە نزا ئەکەیت و
بە دەستەکەی تر ،
قژی فیرعەون دادەنی ؟

* *

سەری دەهەزار و
چەندەم شەوتە ،
ئاواتەخوازیت کە خەوتیت ، هەڵنەسیتەوە ؟

* *

سەری دە هەزار و چەندەم بەیارتە ،
کە هەر سەر شەڕبی و
بەرز نەبیتەوە ؟

* *

سەری سەد و چەندەم ڕێپێوانتە ،
میللەتەکی چوار ملیۆنیی ،
لە بەردەم دوو سێ چەقۆکێشا ئەبەزن ؟

* *

سەری سی و
چەندەمین زستانتە ،
پێکانت شین ئەبنەوە و ئەتەزن ؟

* * .

ئەرێ میللەتن ..
ئێوە میللەتن ،
توخوا ؟

* * .

ئەگەر میللەت ئاوا بێ ..
وەک ئێوە بێ میلەت ،
ڕەببی گورگ بیخوا ..

سەمایەک لەسەر هـــەور.. ن: یزن حدادین/ و:شەماڵ بارەوانی

لەبیریان بکە ..
وەک چۆن ئەوان نامۆن لە جیهانی ئێمە،
با ئێمەیش وەک دوو نامۆی جیهانی ئەوان،
باوەش بدەین لە یەکتری ..

با یاخیبوونەکەمان بەردباران بکەن ..
با بمانکوژن، ئەگەر ویستیان..

دەی با لە هات و هاواریان ئاوازێك بۆ سەماکەمان..
لە پێستەکانیشیان ترپەیەک بۆ پێیەکانمان دروست بکەین

ن: یزن حدادین
و:شەماڵ بارەوانی